

dovini bi pokazala, da ni vzrasla iz domačih tal, ampak da se je priselila iz tujine semkaj. Važna bi pa bila tudi za domačo, notranjo migracijo. Dandanes ni čuda, če ljudje zablodijo kam v daljne kraje, v prejšnjih časih so se pa bolj držali svoje grude in so bili čisto posebni razlogi, da so se ljudje selili in ženili daleč proč od svojega doma.

Z genealoškimi študijami v zvezi so »rodbinske kronike«, katere bi naj imela vsaka znatnejša rodbina. V tem oziru bi naj posnemali srbske rodbine, ki zvesto čuvajo tradicije svojega rodu. Tako nam je rajni dr. Cvijić zagotavljal, da se še sedaj hrani spomin v srbskih rodovinah, katerih člani so se v 16. stol. kot »uskoki« odselili na Ptujsko in Mursko polje.

Čuvala bi se naj skrbno rodbinska pisma, ženitne in kupne pogodbe in slični akti, med njimi pa tudi rodbinska »kronika«. Dandanes ima skoraj vsaka kmetska hiša kakega »študiraneža« človeka; naj bi si štel vsak omikanec v dolžnost, sestaviti nekako kroniko svojega rodu in jo v prepisu izročiti svojim domačinom. Rodovnik se da sestaviti na podlagi župnih matic, marsikaj pa se da zvedeti od starejših ljudi, kar se pa polagoma pozabi, če se ne zapiše. Tako bi marsikatera rodbina zavzela častno mesto, ker bi se izkazalo, koliko je dala cerkvi ali državi izobraženih in delavnih mož ali vsaj pridnih gospodarjev. Našle bi se kajpada tudi senčne strani, ki bi pa bile resen opomin mlajšemu zarodu, da se varuje lahkomišelnosti, zapravljanja in drugih nerednosti, ki upropaščajo naše domove.

Tako vzorno kroniko je poslal v prepisu »Zg. dr.« g. vpok. nadučitelj Fr. Šetinc v Slivnici pri Celju. Sestavil jo je o rodbini Šetinc pri Sv. Lenartu pri Brežicah vpok. štabni živinozdravnik Anton Šetinc, ki je umrl na Vrhniki leta 1920. Poleg genealoških podatkov vsebuje kratek njegov »curriculum vitae«, pa tudi razne karakteristične podatke o poedinih članih njegovega sorodstva⁶⁾.

Vaški grb v Noršincih pri Ljutomeru.

Ena bistvenih značilnosti Murskega polja in okoliških goric so grbi; to so predstavitelji posameznih vasi na lepih nedeljah, ženitovanjih, veselicali, pustu in drugih gostovanjih ali veselih sestankih. Večino teh grbov je zbral že Josip Pajek,⁷⁾ one v goricah med Ormožem in Središčem pa je opeval Božidar Flegerič.⁸⁾

Vprašanje nastoja prleških grbov je še neproučeno. V heraldičnem pomenu besede prleški grbi, ki vsebujejo občne figure, sploh niso grbi. To so značilnosti vasi, katere predstavljajo grbe samo v narodopisnem zmislu. Fevdalno-vojaškega izvora preko orientalskih vzorov ti grbi niso radi pomanjkanja pravne podlage za pridobitev grbov. Istotako niso to ministerijalni ali svobodniški grbi, ker jim manjka figuralna skupnost iz grba fevdnega gospoda. Da bi nastali pod vplivom zastave, pod katero so hodili v boj ali uradnega pečata, kar se je dogajalo pri mestih in celih, zopet ni mogoče, ker manjkajo za to dejanski predpogoji. Grbov tudi niso mogli ustvariti v Prlekiji pogosti

⁶⁾ Pri tej priliki je popraviti pomoto v spisu g. A. Furlana (ČZN, XXI, 1926, str. 46), da je Josip Cetin bil od Sv. Lenarta v Sl. gor.; bil je namreč od Sv. Lenarta pri Brežicah in v daljnem svaštvu s Šetinci.

⁷⁾ Pajek J., Črtice iz duševnega žitka štaj. Slovencev. Ljubljana 1884, 46—54.

⁸⁾ Kosi A., Božidar Flegerič. Središče 1913, 26—27.

strelci, ker strelci niso bili osebno svobodni³⁾ in pa ker so koncem srednjega veka, ko nastajajo grbi izven plemstva, strelci že izgubili svoj vojaški pomen in se stopili z ostalim kmetiskim ljudstvom.

Mursko polje je vobče močvirnato in je bilo nekdanj še bolj, kakor spričujejo nešteti zavoji »Muric« in drugih strug, ki se še dandanes ob povodnjih napolnijo z vodo. Tudi vegetacija celo na sedaj izsušenih krajih kaže, da je bil nekdanj svet še bolj mokroten. Ostanki nekdanjih močvar in strug so razne vaške mlake, ki so se pri ljudski konservativnosti dolgo ohranile, dasi so bile v higijeničnem oziru zalega mrzlice. V slučaju požara niso veliko zalegle, ker v mokrotnih letih je bilo vode dovolj v vseh studencih, v sušnih pa je tudi v mlakah bilo malo vode. Bile so pa te mlake zbirališče vaških gosi in rac ter so imele svojo vlogo v življenju vaščanov in vplivale na konfiguracijo vasi.

Taka je tudi noršinska mlaka. Noršinska mlaka, katero napolnjuje Rogoznica, ki je dala kadunji tudi ime, meri v smeri vzhod-zahod 54 m, v smeri sever-jug po 35 m; povprečna globina normalnega vodnega stanja sega do prs, namerne poglobitve pa znašajo par metrov. Sredi Rogoznice je 8 m dolg in 7.5 m širok jajčasto eliptičen otok z majhno linearno ekscentriciteto. Na sredi otoka je vsajena lipa, na bregu pa grmovje (slika), ki skupaj z obrežnim plotom čuva pred denudacijo in erozijo vode. Lipi odsekavajo vrh in tako preprečujejo, da je veter ne prevrže, s čimer bi bil radi zrahljane zemlje in tekoče vode polagoma uničen ves otok. Rogoznica z otokom v sredini predstavlja nekdanji grb vasi Noršinec.

³⁾ Mell A.: Mitt. d. Hist. Ver. XLII. Graz 1894, 147.

Nekdanji uradni grb sosečke Noršinci, ki je bil v veljavi do zakona o pečatih iz 1927, je predstavljal plug z brano in kolci. Ta županski⁴⁾ grb pa ni mogel nikdar prodreti v miselnost vaščanov, morda zato ne, ker rabijo grbe za reprezentanco na raznih gostovanjih, kar je bilo s tem grbom težko, ker je skoro nemogoče lično in trpežno izdelati plug z brano in kolci iz lesa ali iz testa. Ljudska tradicija⁵⁾ pozna v Noršincih kot najstarejši grb rotovž, to je šotor ali večjo hišo ali grad, vse pa s stolpom, katerega so za gostovanja postavili na današnjem Sagajevem, nekdanj Gregorjevem vrtu v Noršincih št. 5. Severno in severovzhodno od Sagajeve hiše je ob današnji vaški cesti trajno stala voda. Kako je nastal ta rokav stoječe vode, tega tradicija ne ve. Poleti, zlasti pa pozimi, ko je zmrznila voda, so prirejali noršinski vaščani na tamkajšnjem ledu na pustni torek, ob ženitovanjih, na god župana itd. gostovanja; poletna gostovanja so potekala na vrtu poleg mlake in na čolnih — to so bile harnice za svinje — na mlaki. Središče gostovanj pa je bil ravno rotovž, zgrajen kot že rečeno v obliki šotora, hiše ali gradu s stolpom. Okoli leda ali mlake so stali jahači na konjih, med in za njimi pa vaščani, ki so gledali prizor v rotovžu in pred njim. Tu so nastopali v sodnike, vojake in stražnike preoblečeni vaški šaljičci, ki so najpogosteje priredili predstavo na sodnji s sodno obravnavo. Obtoženci so sedeli na stolici pred rotovžem v varstvu stražnikov; sodniki so vodili razpravo skozi odprta vrata ali okna, v notranjosti rotovža pa je bil trobentač in godba. Vsebina in težišče predstave je bilo zasliševanje od strani sodnikov in zagovor obtoženca. Obsojeni krivec je utrpel kazen n. pr. v tem, da so položili nanj desko, na katero so nato bili izvrševalci kazni, takozvani »šergi«. V slučaju, da obsojeni ni poznal navade, so po nekaterih udarcih šergi desko umaknili in obtoženec je padel, hoteč se izogniti udarcem; s tem je bil podan razlog za nove šale, n. pr. za »oranje«. Tudi drugače so se iz kazni razvile vsemogoče norčije, od katerih jih je še danes nekaj znanih po ljudski igri »Spoved«. Od osebnosti vaških šaljičcev je bilo odvisno, kako dolgo so znali držati ljudstvo pri igri. Ko je bilo vaščanom igre in šal dovolj, šal, katere so prireditelji zbirali in kovali cele tedne, je zaigrala v rotovžu godba in udarila takt k plesu, ki je izpremenil predstavo v vaško rajanje.

V prejšnjih časih, katere še pomni starejša generacija, so bili ob priliki noršinskih rotovških zabav na Sagajevem vrtu navzoči tudi gospodje iz graščine Branek in trški sosodje Noršinčanov, Ljutomerčani.

Ko pa je noršinska sosečka prodala v sedemdesetih letih prostor, kjer so se prirejale veselice in postavil rotovž, posestniku Sagaju, ki je močvirno mesto zasul, ni bilo več vaškega zbornega mesta. Vas pa je bila s tem obenem tudi brez grba, kar ji po mišljenju vaščanov ni bilo v čast, ampak v sramoto. Vsled tega je lahko nagovoril upravitelj gornjeradgonske graščine na Marofu v Noršincih Peter Friedan⁶⁾ noršinske fante, da so v zimskih nočeh 1877/78 navozili otok na sredo Rogoznice in s tem postavili nov rotovški prostor, na njega pa vsadili lipo. Novi otok bi naj nosil stalni rotovž, ki bi bil enak rotovžu,

⁴⁾ Na Murskem polju je župan predstojnik vasi, oziroma sosečke; rihtar pa predstojnik občine.

⁵⁾ Ustno poročilo Petra Brunčiča, † 1928; k njemu kakor tudi drugje me je prijazno vpeljal g. Anton Kosi, abs. paed., ki mi je drage volje pomagal pri mojih poizvedovanjih v Noršincih, za kar se mu najlepše zahvaljujem.

⁶⁾ Poročilo Ivana Zemljiča, posestnika in gostilničarja v Noršincih, ki je pri tem sodeloval.

postavljenemu prej ob zabavah na sedaj Sagajevem vrtu. Do tega pa ni prišlo; kljub temu so ustvaritelji otoka smatrali otok za novi noršinski grb.

Ali novemu rotovžu je manjkalo zveze s tradicijo, ki se je držala starega zbornega mesta. Stari Noršinci so bili vezani s starim, mlajši z novim grbom. Splošno pa se niso mogli Noršinci nikoli prav sporazumeti z novim, fantovskim grbom, kar je postalo važno, ker je začel ravno koncem XIX. stoletja, posebno pa še z ljutomersko železnico prodirati v prleške vasi meščanski, ljudskim izročilom in narodnim, patrijarhalnim običajem nevarni duh. Kljub gostovanjem, ki so se vršila na otoku kot na novem rotovžu ob ženitovanjih, novih mašah itd., se niso mogli Noršinci prav navaditi na novi znak vasi, na novi grb.

Radi tega so izdelali v Noršincih nov, lesen grb,⁷⁾ ki spominja na nekdanji rotovž, ki pa nalikuje baročni cerkvi z gotskimi elementi; kot tak tvori enoto z vso prleško ljudsko umetnostjo, ki stoji vsepovsod pod razločno cerkvenim vplivom. Tla novega grba so iz smrekove deščice in merijo v dolžini 15,5 cm, v širini pa 12,5 cm. Cerkvica sama je široka brez podpornikov 9,8 cm, njena višina do strehe meri 10 cm, do slemena pa 16 cm. Celotna višina stolpa znaša 27 cm, širina kvadratnega stolpa, na čigar fasadi je ura, pa 3,7 cm. Na čelni strani tvori vhod 13 cm visok atrij, z vhodom, visokim 5 cm, širokim 6 cm, za njim pa je malo ožji in nižji vhod v ladjo. Med obema podpornikoma na strani je po dvoje obokanih okenc. Ves ta iz bukovih prizem izdelani rotovž je belo, streha tako cerkve kot atrija in podpornikov pa rdeče pobarvana, kar se izraža izredno mično, ako postavijo rotovž na gostiji v temo in v njegovi notranjosti prižgana sveča širi skozi okna in vhod sivkasto-rdeče žarke po temni sobi, ne da bi jo mogla popolnoma razsvetliti. Danes igra po gostovanjih ta rotovž glavno vlogo, vsled česar ga skrbno čuvajo, da je kar mogoče učinkovit in kot tak na gostovanjih ponos vaščanov, ki se z njim zabavajo in ki ga varujejo, da ga sosedje ne ukradejo, kar bi bilo sosedom v največje veselje, Noršincem pa v največjo sramoto.

Obratno pa pojemajo vedno bolj veselice — pozimi na ledu, poleti na čolnih — na Rogoznici, veselice, ki so nadaljevanje tradicionalnih zabav na Sagajevem vrtu. Pri veselicah na Rogoznici nastopa danes godba ne več v rotovžu, ampak pod lipo na otoku; vloge vaških šaljivcev pa so prenehale. V čolnih, ki niso nič drugega kot harnice za svinje, okrašenih z zastavicami, cvetjem in zelenjem, se prepeljejo svatje ali drugi gostje na otok, da tam plešejo — pozimi na ledu — po udarcih godbe pod lipo. Vaški hudomušneži radi nasekajo v led luknje, da se kdo na povratku z rotovža okoplje. Kakor že rečeno, se danes vršijo prireditve na rotovžu v Rogoznici vse redkeje; na pust le še malokdaj, ker vedno bolj meščanska miselnost vasi opušča kmetske tradicije. Zopet uveljaviti tradicionalne navade vasi je iz gospodarskih in kulturnih razlogov nemogoče; želeli pa je, da bi domača društva in organizacije navezale svoje prireditve na tradicije, jih združile z novimi običaji in tako rešile marsikaj, med drugim tudi noršinski rotovž.

Iz dosedaj rečenega je jasno: Še sredi XIX. stoletja je bil noršinski vaški grb rotovž, postavljen ob slovesnostih na današnjem Sagajevem vrtu. Ko pa je prešel ta prostor iz lastnine sosečke v privatne roke, so domači fantje hoteli ustvariti nadomestni prostor z otokom v Rogoznici. Ta pa iz praktičnih

⁷⁾ Danes se nahaja pri Sagaju v Noršincih št. 5.

razlogov ni mogel prevzeti namenjenega nasledstva, vsled česar je prišel do prevlade novi, ročni rotovž, narejen pod vplivom cerkvene umetnosti, kateri je danes splošno priznani grb Noršinec.

Med prleškimi grbi je rotovž, kakor je bil prvotni noršinski grb kot nekdanja zgradba na Sagajevem vrtu, kakor tudi sedanji otok v Rogoznici izjema. Kot tak je noršinski rotovž simbol vasi, ne kot drugi, ki so prenosljivi simbolični predmeti, ki se vzamejo na zabave in gostovanja, kar je slučaj tudi z današnjim rotovžem, temveč stalno na gotovo mesto v vasi osredotočeno zbirališče vasi. Nekdanji, za vsako prireditvev »ad hoc« zgrajeni rotovž je stal vedno na enem in istem kraju, ki je bilo zborna mesto vasi, po pomenu isto, kar prostor »pod lipo«. Ravno radi tega je doprineslo k propadu rotovža na Rogoznici največ dejstvo, da je bilo zborna mesto vasi prenešeno s celine na vodo, kar je zbiranje ljudstva zlasti poleti radi pomanjkanja čolnov otežkočalo; breg pa je od rotovža za natančno opazovanje preveč oddaljen. Pri prvotnem rotovžu te ovire ni bilo, kajti mlaka na Sagajevem vrtu je bila mnogo manjša. Noršinski grb, rotovž, je nepremičnina, ki je poleg simbola vasi tudi vaško zborna mesto in kot tako tudi pozornica ljudskih zabav. Z rotovžem so bile do nastanka otoka v Rogoznici združene zabave, za katere je ravno bil rotovž postavljen. S tem je bila združena z vaškim grbom predstava, ki je prav tako kot rotovž značilna za vaščane; rotovž in predstava sta kot grb neločljivo zvezana med seboj. Danes, ko so te predstave prenehale, tvori medel ostanek nekdanjega grba rotovž, otok na Rogoznici, kateri se je umaknil novemu prenosljivemu simbolu rotovža, ki ni vezan na predstavo.

Ako poizkusimo poiskati možnost, iz katere se je lahko razvil noršinski rotovž in z njim združena predstava, potem lahko iščemo te možnosti iz oblike rotovža, zgodovine Noršinec, zemljepisne lege mesta, kjer je stal rotovž in kjer so Noršinci uprizarjali predstave, in iz psihičnih lastnosti Prlekov in Noršinčanov.

Kovačič⁸⁾ poroča o brambnem stolpu, ki se v Noršincih omenja 1425, medtem ko imamo strelsko kmetijo v Noršincih omenjeno že v XII. stoletju in pozneje zopet v ponovni predelavi vojvodskega urbarja⁹⁾ na prehodu iz XIII. v XIV. stoletje. Mesta, kjer bi stal brambni stolp, listinsko ali po urbarju ne moremo ugotoviti, prav tako tudi ne lokalizirati strelske kmetije.

Ugotovili pa smo že na podlagi očividcev, da je nekdanji rotovž na današnja Sagajevem vrtu obstajal iz lesne kolibe, ki je sličila večji hiši ali gradu s stolpičem. Obstaja torej možnost, da stoji noršinski rotovž potom stolpa v zvezi z nekdanjim brambnim stolpom.

Poleg skupnosti stolpa na rotovžu z brambnim stolpom govori za to še več okoliščin.

Najnižja upravna oblast v srednjeveški štajerski vasi je bil večinoma od zemljiškega gospoda imenovani župan¹⁰⁾; nad njim pa je stal officialis, ki je med drugim vodil tudi vaške kmetske veče. In tu obstoji možnost, da so se srednjeveške kmetske veče vršile v Noršincih pri brambnem stolpu, ker je ta bil naravno in vojaško središče vasi, kakor so se drugje vršila na prav tako

⁸⁾ Kovačič F.: Ljutomer, Maribor 1926, 220.

⁹⁾ Mell A.: I. c. 148.

¹⁰⁾ Dopsch A.: Die landesfürstlichen Gesamturbare der Steiermark aus dem Mittelalter. Wien 1910, LXXXIII.

naravnem središču vasi, pod lipo, in današnji shodi pred cerkvijo; v Noršincih je manjkala tako lipa kakor tudi cerkev. Za to govori tudi tozadevno pomembno dejstvo, da se ni godovanje župana praznovalo na njegovem domu, kar bi odgovarjalo splošnim prleškimi navadam, ampak na sosečkem svetu v zvezi z rotovžem. Nadalje je važno poročilo Petra Brunčiča, da so se dopoldne na dan rotovške zabave zbrali člani sosečke in sklepali o sosečkih vprašanjih; iz tega postane jasna zveza med vaškimi sosečkimi skupščinami in nekaterimi prireditvami z rotovžem, nadalje pa upravičenost, da smatramo prostor okoli nekdanjega brambnega stolpa za zorno vaško mesto. In prikazovanje sodnih obravnjav na rotovških zabavah ima lahko svoj izvor prav tako v zborovanih sosečke, kakor v posnemanju sodnije.

Domnevo, da je Sagajev vrt mesto nekdanjega brambnega stolpa, pa naravnost vsiljuje lega Sagajeve kmetije. Rogoznica napravi pri Noršincih značilen meandrski zavoj,¹¹⁾ tako da leži stara vas od zahoda, juga in vzhoda obkrožena od potoka, medtem ko se nova vas razteza ob ljutomerski cesti. Jasno je, da na podlagi toka Rogoznice brambni stolp ni mogel stati drugje kot na vojaško najbolj varnem kraju, to je na polotoku, obdanem od Rogoznice. Tu se nahaja na jugovzhodu stare vasi tudi najvišja točka Noršinec in na skrajnem zahodnem delu vzpetine leži Sagajeva kmetija. Sagajeva kmetija se položno dviga in kaže očitno na vzhodu, severu in jugu podolžne kotlinice, torej znake, ki pričajo, da jo je nekoč obkrožala voda. Na jugu kmetije sicer to manjka, zato pa so tam za lučaj od kolarnice oddaljeni jarki, ki kažejo tod na nekdanji tok vode. Morfologija zemljišča okoli Sagajeve kmetije dokazuje, da jo je morala nekoč vsaj od treh strani — ako ni tvorila otoka — oblivati Rogoznica, s čimer postane domneva, da je pri Sagaju stal brambni stolp, ne samo verjetna, ampak tudi upravičena.

Važen je tudi psihični moment. V dobi stanovske države so se iz socialnih in političnih razlogov razvila nasprotstva, ki so se do danes ohranila v raznih zbadljivkah vaških sosedov proti trgom in mestom z vaškim značajem, kot so Veržej, Lemberg, Marenberg, Motnik ali Višnja gora. V vseh teh primerih vidimo stremljenje vaščanov, da ubijejo v javnem mnenju ugled tržanov ter se tako napram njim uveljavijo kot enakopravni. Kot pa so hoteli z zbadljivkami ponižati položaj trga, tako so poizkušali s krajevnimi značilnostmi, ki so bile skupne tako vasi kot trgu, dvigniti položaj vasi in jo izjednačiti s trgom. In edino, kar so imeli Noršinci skupnega z Ljutomerčani in z braneškimi gospodi, to je bil njihov brambni stolp, katerega so skozi ves novi vek simbolično čuvali, poizkušajoč s tem predstavljati nekaj, kar ni splošno vaškega. S političnim izjednačenjem kmeta s tržanom v novejši dobi so nasprotstva zadobila šaljiv značaj in postale puščice ne samo sosedov, ampak cele pokrajine naperjene proti enemu, in to najbolj občutljivemu in najbolj konservativnemu kraju, kar v tem slučaju ni bil Ljutomer, ampak Veržej. S tem je bila predstava vzeta vsaka ost, tako da so tudi Ljutomerčani in gospodje z Braneka prisostvovali z veseljem rotovškimi slovesnostim v Noršincih.

V koliko pa so bili posamezni Ljutomerčani ali pa braneški gospod člani sosečke, o tem manjkajo zaenkrat podatki. Da je sodnija v bližnjem Ljutomeru ali Braneku vplivala na rotovške prireditve, je razumljivo. Malo verjetno pa je, da bi imeli Noršinci za svoje rotovške prireditve vzor izključno v ljutomerski

¹¹⁾ Spec. k. Z 19 C XIV. Prim.: Sidaritsch M.: *Geographie des bäuerlichen Siedlungswesens im ehemaligen Herzogtum Steiermark*. Graz 1925. 57.

oziroma braneški sodniji, ker so bili Ljutomerčani silno občutljivi v svojih častnih zadevah ter bi bili njih posnemanja preprečili tudi z brutalno silo; tudi ni nudila sodnija s svojim postopanjem, razen pri izvršitvi kazni, Noršincanom dobrih tozadevnih vzorov.

Če torej obstaja možnost, da bi bile noršinske veselice nastale iz starih kmetijskih vaških več na mestu nekdanjega brambnega stolpa, pa nastopi vprašanje, kdo je bil tisti, ki je tradicijo brambnega stolpa čuval? Ni slučaj, da so se v Prlekiji tradicije vzdržale tako dolgo, dokler je obstajala sosečka. Sosečka¹⁹⁾, ki je v Noršincih obstajala v pravem pomenu besede do 1893, je uravnavala posele na skupni posesti po načelih običajnega prava, ki je že samo po sebi mogoče samo v dobah konservativnega mišljenja. Da je v dobi brez železnic, brzjava itd. človek mnogo bolj konservativen ko danes, je razumljivo; prometno pa je bila Prlekija dolgo malo razvita zemlja, saj je bila do Bruckovih gospodarskih reform še carinsko ločena od Madžarske, tako da je tudi mali promet pospeševal konservativnost. Slovenjegoriški kmetje in z njimi tudi prleški tvorijo stanovsko aristokracijo nad želarji in viničarji. Ta stanovska zavest kmetstva ni nikjer v Sloveniji tako močna kot ravno v Slovenskih goricah ter nam dokazuje vztrajno in obenem konservativno mišljenje in čuvanje starih navad v Prlekiji. Čuvar stanovske kmetijske zavesti in tradicije je bila ravno sosečka, ki je živela v določenih kulturnih prilikah.

Poleg teh dejstev, iz katerih se je mogel razviti grb v Noršincih, pa imamo splošno prleško podlago za nastoj grbov; to so psihične lastnosti Prleka. Prlek je delaven, odločen, vesel, gostoljuben in bahat, v nezgodah pa flegmatičen. Veselost in flegmatičnost ga vodita k površnosti, oziroma ga odvrčata od poglobitve. Učinkovitost mu ugaja, zato stoji Prlekija estetsko in potem tega tudi higijensko višje kot katerakoli druga slovenska pokrajina. Veselost ustvarja zabavna prleška gostovanja, stremljenje po učinkovitosti pa formalizem, iz česar so se razvili razni obredi na gostovanjih. Bahatost pa zahteva reprezentanco. Te psihične lastnosti so splošni predpogoj za nastoj in razvoj grbov, ki so nastali in se razvijali pod vplivom krajevnih²⁰⁾ okolnosti. Vsled tega je tudi razumljivo, da se otok na Rogoznici kot noršinski grb ne ujema z duševnostjo Prleka, ker na njem se gostovanja samo začnejo, vrše pa se po domovih; torej brez stika z vaškim grbom, ki bi moral vas predstavljati in dati gostovanju določeno obliko. Nekdanji rotovž na Sagajevem vrtu je to storil kot prleška posebnost, novi pa igra svojo vlogo med ostalimi vaškimi grbi kot enak med enakimi.

Poizkus poglobitve v grb Noršinec v Prlekiji pokaže sledečo sliko: Splošna podlaga za nastoj in razvoj grbov v Prlekiji nudijo psihične lastnosti Prlekov, za posamezne grbe pa krajevne okolnosti. V Noršincih je do druge polovice XIX. stoletja obstajal kot vaški grb rotovž na sedanjem Sagajevem vrtu, in sicer kot naslednik srednjeveškega brambnega stolpa. Okoli njega je bilo zborna mesto vasi kakor drugje lipa ali cerkev. Iz razpravljanj na skupščinah sosečke in pod vplivom Ljutomerske, oziroma braneške sodnije so se razvile ob rotovžu predstave vaških šaljivcev. Ko je prešel svet, kjer so se vršile rotovške predstave, iz lastnine sosečke v privatno last, so noršinski

¹⁹⁾ Nazorno sliko sosečke od Sv. Marka je napisal Pivko L.: Sosečka. ČZN 1911, 11—20.

²⁰⁾ Lep primer pri Ljutomerskem medvedu.

fantje, hoteč ustvariti novo rotovško mesto, navozili otok v Rogoznico. Ker pa to ni odgovarjalo že pomeščanjeni duševnosti vaščanov in vsled neprikladne lege otok ni prišel do veljave, temveč so se Norščinani oprijeli novega prenosljivega rotovža, katerega smatrajo danes kot svoj grb.

F r a n j o B a š.

Prazgodovinska najdba na Kapli.

Pred leti¹⁾ so izkopali na sadnem vrtu posestnika Andreja Pušnika (vulgo Doršnik) v Spodnji Kapli št. 151 serpentinasto, neolitski sekiri podobno orodje. O priliki mojih potovanj po Kapli me je na izkopanino opozorila Doršnikova sosedka gospa R. Urlaub, vulgo Črešnik. Imejitelj najdbe, posestnik Doršnik je posodil orodje za vpogled pri pouku kapelski ljudski šoli, kjer jo je videl učitelj V. Mihelič. Po njegovem posredovanju mi jo je nato s hvalevredno uvidenostjo izročil A. Pušnik za Muzejsko društvo v Mariboru in se danes nahaja najdba v mariborskem muzeju pod številko 1009.

Prostor, kjer se je orodje našlo, leži v absolutni višini 600 m nad Doršnikovo vodo²⁾ in je zgrajen iz filita. Dolžina najdenega predmeta znaša 13,5 cm; 3,4 cm pod topim vrhom je okrogla odprtina s premerom 1,9 cm, pri kateri doseže tudi največjo debelino 2,4 cm. Preko odprtine in največje debeline je tudi največja širina 7,6 cm, ki pa se proti spodnjemu delu z ostrino polagoma zoži na 6,3 cm. Vodoravno na ploskev kaže najdba obliko kopitaste sekire, tako da je notranja stran gladko in ravno ploščata, zunanja pa narahlo vzbodena, in sicer predvsem od enega ogla vrha in ostrine, nakar je od odprtine proti ostrini zunanja stran položno ploščata. Vrhnja širina ne pada proti dolžinskim stranicam enakomerno, niti ne doseže višine v aritmetični sredini, temveč je od zunanje strani levi vrhni rob krajši in malo obdelan, desni pa daljši in obrabljen, obdelan.

Oblikovno spada najdba med sekire iz neolitske ali mlajše kamene dobe. Kot sicer značilni neolitski sekiri ji manjka vzporedno z ostrino izdolbena odprtina, ki je pri našem orodju vdolbena pravokotno na ploskev in ostrino, tako da nalikuje glede smeri odprtine najdbi iz Třebusic pri Slanah,³⁾ samo da je odprtina bližje vrhu. Na zunaj pa spominja v tem oziru glede toporiščne odprtine na nekatera neolitska dleta iz Butmira.⁴⁾ Tehnološko spada najdba v mlajšo hallstattsko ali laténsko kulturo.

V neolitski dobi so nasajali sekire v ušesa podolžnega toporišča ali toporišče v ušesa sekire. Ko pa se razvija v bronasti in železni dobi sekira iz orožja vsebolj v orodje, takrat nastopa vedno bolj splošno pritrjevanje bronaste, bakrene ali železne sekire v in na toporišče, ki ima na koncu, kjer je pritrjena sekira, koleno ali pravokotno na toporišče obrnjeno in vravnano prijemališče.⁵⁾

¹⁾ Točno, kdaj in kako so najdbo izkopali, nisem mogel ugotoviti.

²⁾ Z19 CXIII. Milchberger Graben; Doršnikova kmetija leži zahodno od r v Unter Kappel.

³⁾ Schránil J.: Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens. Berlin—Leipzig 1928. T XIV. No. 22.

⁴⁾ Hoernes M.: Natur- und Urgeschichte des Menschen II. Wien—Leipzig 1909, 173.

⁵⁾ Forrer R.: Reallexikon der prähist., klass., und frühmitt. Altertümer. Berlin—Stuttgart 1907, 65.

- Račić B.**, Jugoslawische Spitzenarbeiten. Ljubljana 1929. 4°. 4 str.
- Radojčić N.**, Erdeljanović J.: Stara Crna gora. E III, 221—222.
- Jelić I. M.: Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i Severnoj Arbaniji. E III, 220—221.
- Pavičević M. M.: Crnogorci u pričama i anegdotama. E III, 222—223.
- Ravljien D.**, Božično razpoloženje na tujem. Jutro X, št. 294.
- Marginalije iz Westfalije. Jutro X, št. 301.
- Na zborovanju westfalskih Slovencev. Jutro X, št. 291.
- Naši v Limburgu. Jutro X, št. 295.
- Pri naših rojakih v Suderwihu. Jutro X, št. 289.
- V wurmskem revirju. Jutro X, št. 296.
- Ravnik J.**, Iz cerkve. ŽiS V, št. 16.
- Regule vremena.** Evangelicanszki Kalendar 1929, 1930.
- (Ribnica.)** Domača industrija v Ribnici in okolici. D XII, št. 33. — Ribniški rešetarji. Novice IV, št. 5.
- (Ribnica na Pohorju.)** Društvena črtica. SGP LXIII, št. 28.
- Čestitka Bralnega društva v Ribnici n. P. Stroßmajerju k zlati maši in Stroßmajerjev odgovor.
- (Rogaška Slatina.)** Iz zgodovine Rogaške Slatine. Jutro X, št. 121. — Rogaška Slatina pred 250 leti. SGP LXIII, št. 23.
- Rosina I.**, Socijalna enotnost vasi. KL X, št. 36, 38.
- Rupnik F.**, O češčenju nekaterih cerkvenih zavetnikov. KGMD za 1929, 44—53.
- Cerkvenozgodovinski očrt cerkva in njih zavetnikov-svetnikov na Pivki.
- Rus J.**, Kočevska Švica. Jutro X, št. 116.
- Prirodne osnove v selišču ljubljanskega mesta. GV IV, 62—68.
- Osnova Ljubljane je gorska prepona med Golovcem in Šišenskim hribom ter predor, katerega je vrezala v prepono antecedenatna Ljubljanica, in njena struga pod prepono na ozemlju diluvijalne akumulacije.
- Rustja J.**, Gojenje breskev na Goriškem. SiV XVI, 4—5.
- Saria B.**, Frazer I. G.: Der goldene Zweig. E III, 199—200.
- Grlić M.: Pločnik. Aeneolitische Ansiedlung. GMS X, A, 69.
- Tompa F.: Die Bandkeramik in Ungarn. GMS X, A, 70.
- Schmid J.**, Siedlungsgeographie Kärntens. Car I, 119, 134—153.
- Nadaljevanje geografije koroških selišč iz Car. I, 1928; poda samotne kmetije, zaselke in vasi raznih vrst v zvezi s prevladujočo razdelitvijo posestev, geografske podlage in razširjenost posameznih tipov kmetij, posestev in selišč.
- Sever J.**, Premislite! in Slovenska Krajina. Db XLII, št. 31.
- Prosvetne razmere Prekmurcev v Ameriki in njih stiki z domovino.
- Sič A.**, Kmečka svatba na Gorenjskem. VP 1929, 67—71.
- Obhajanje v škofjeloški okolici.
- S(i)tar K.**, Pokápanye z te'zkôcsami. Dűsevni liszt VII, št. 1.
- Skok P.**, Iz slovenačke toponomastike. E III, 179—195.
- Premotriva Pircheggerjevo študijo »Die slavischen Ortsnamen im Műrzgebiet« in Blaznikovo »Kolonizacija Selške doline«; pri prvi navaja svoja odvojena mišljenja na vrsti krajevnih imen, pri drugi pa etimološko razvija nekatera zgodovinsko uporabljena krajevna imena in s tem dopolnjuje Blaznikove zaključke.
- (Slog.)** O stavbnem slogu gorenjske kmečke hiše. D XII, št. 28.
- (Slovenci.)** Od česa Slovenci živimo? Slovenec LVII, št. 281. — Slovenska kmetica. NL I, št. 28. — Slovenska Velika noč. Novice IV, št. 4. — Slovensko društvo v Parizu. Slovenec LVII, št. 285.

- Snegulčica.** Ljubljana (1929). 8°. 8 str.
- Soklič J., Čiček:** Resnična zgodba iz istrskega življenja. AMK 1929. 58—61.
- (Spiritizem.)** Spiritistična sekta v zagorski dolini. Jutro X, št. 300.
- (Spodnji Rož.)** Postanek in razvoj župnij v Spodnjem Rožu. Nedelja IV, št. 1.
- (Srbi.)** Srbske žene pri pletenju. Novice IV, št. 6. — Življenje v Srbiji pred 100 leti. KL X, št. 13.
- Starovaški Fr.,** Kako nastanejo narodne pesmi? KGM 1930. 81—84.
- Statve** v kmečke hiše! TL XII, št. 103; SN LXII, št. 199.
- Stelē F.,** Valvasorjeva Ljubljana. GMS IX, 70—98.
Prikaz predbaročne Ljubljane iz druge polovice XVII. stoletja.
- Steska V.,** Najstarejša slovenska pevska društva. Vestnik Prosvetnih Zvez X, 21—25.
- Stiriacus,** Rimska cesta v Dravski dolini. V III, št. 57.
— Žavcerjev vrh. V III, št. 18.
- Strah F.,** Mimo Turjaka do Velikih Lašč. Slovenec LVII, št. 234.
- Strahovi, Jamski.** Slovenec LVII, št. 296.
Jamski skrat.
- Strmšek P.,** Die Einwanderung der Südslawen. MZ LXIX, št. 21, 23—26, 28, 29, 31, 32, 39, 40, 45, 47, 51, 53, 54. Ponatis izšel kot
— Zur älteren Geschichte der westlichen Südslawen. Maribor 1929. 8°. 81 str.
Teorijo o avtohtonstvu Južnih Slovanov odklanja, očrta po Kaindlu, Jirečku, Bidlu in Roeslerju dobo preseljevanja narodov, pokaže Slovane v pradomovini zlasti z jezikovnega vidika in priselitev Slovencev ločeno od priselitve Srbohrvatov.
- Sušnik F.,** Prekmurški profili. Maribor 1929. 8°. 64 str.
Karakteristika Klekla iz Črensovec in Baše iz Bogojine. Življenska slika Murske Sobote z njenimi katoliki, protestanti in izraeliti. V zvezi z Luthrom in Puconec pokaže na negativne strani protestantskega duševnega življenja, v zvezi z ženitovanjskim gostovanjem in s cigani pa na izobliko značaja Prekmurcev.
— Slovenska Krajina. ND XXI, 113—115.
- Sučnica, Nekdanja.** Jutro X, št. 29.
- Sztarisinsztvo i zvacinsztvo.** Murska Sobota 1929. 8°. 64 str.
- Šantel Š.,** Nekaj o slovenskem narodnem ornamentu. VP 1930, 75—82.
Obraznava slike: listne oblike, popki, nagelički, vrtnice, eno-, dvo- in večsimetrične oblike, srca, grozd, pentlje, sestavljanje bordure, sestave ploskovnih vzorcev in dekorativno polnitev pravokotnika v narodnem slogu.
— Zakaj nam ugaja ornament? VP 1929, 83—89.
- Šašelj I. F.,** Belokranjske otročje pesmice. MI X, 428.
— Dolenjski pregovori in reki. MI X, 227—228.
- (Šašelj I. F.)** Avtobiografija. E III, 73—86. (Zaključek tvori bibliografija Šašljevih spisov in opisov.) — 70letnica znamenitega slovenskega folklorista. SN LXII, št. 109. — Šašelj I. F. MI X, 226—227.
- Šavs M.,** Franc Jager. Duhovnik, čebelar, sadjerejec in vrtnar, major Rdečega križa, srbski vojni kaplan. AMK 1929. 20—35.
- Sedivý J. B.,** Lužiški Srbi. MI X, 65—66, 105—106.
— Nemci, Slovani in Lužiški Srbi. MI X, 189—191.
- Sege** in navade. (Iz Lobnika pri Železni Kapli.) KS IX, št. 51.
- Sentvidskogorska planota,** KGM 1930, 70—73.

- Skerlj B.**, Kako naj razumemo dinarsko raso? GV IV, 34—56.
Dinarska rasa je v Dinarskem ozemlju avtohtona in predstavlja matico prednjeazijske ali armenske rase.
- Nekaterne rasne karte Evrope po l. 1920. GV IV, 111—115.
- Rasne slike iz Slovenije. VP 1930, 39—41.
- Skerlj S.**, Princeza v pomaranči in druge furlanske pripovedke. Iz Dolga Zorzuta zbirke Sot la Nape. Ljubljana 1929. 8°. 48 str. (Z začarane police II.)
- Škodlar F.**, Mlin na veter pred Ptujem. ŽiS VI, št. 15.
(Slika kaže mlin na veter, ki ima pokvarjeno navpično vetrnico.)
- Škulj I.**, Naše krošnjarstvo. Slovenec LVII, št. 11.
- Šola in muslimanke v Bosni.** ŽL VI, št. 10—11.
- Štajerska.** Naše gorice III, 189.
Novo zapisana pesem J. Lipolda, ki je izšla že v Ahaclovih Pesmih pod naslovom »Štajersko vino«, katero pa je uredništvo krivo pripisalo Petanu F.
- Štupar F.**, Imena mesecev v slovenščini. SU XXX, 135—137.
- Tavzes J.**, Slovenski preporec pod Francozi. Ljubljana 1929. 8°. 53 str.
Ne francoske upravne reforme, pač pa svoboda slovenskega jezika in neposredni stiki s predstavniki na višku kulture stoječega naroda so ustvarili možnost razvoja slovenske kulture.
- Travner V.**, Čarovniški procesi na Slovenskem. ŽiS V, št. 15—26; VI, št. 1—24.
- Trbovlje.** Nedelja I, št. 31, 35.
- (Trgatev.) Ob trgatvi. Novice IV, 9—10.
- Trinko I.**, Naši paglavci. Črtice iz beneško-slovenskega pogorja. Gorica 1929. 8°. 100 str.
- Trunk J.**, V mesta. AS XXXVIII, št. 198.
- Tuma H.**, Imenoslovje (nomenklatura) Julijskih Alp. PV XXIX, št. 1—7, 9 (nadaljevanje iz PV XXVIII). Ponatis kot
- Imenoslovje Julijskih Alp. Ljubljana 1929. 8°. 100 str.
Zbirka nazivov gorovja, višinskih točk, vodovja, selišč, morfoloških in biogeografskih pojmov iz cele gorske skupine do Bele na zahod, z jezikoslovno razlago, ki temelji na avtohtonstvu Slovanov v Julijskih Alpah; zraven poda zahodno mejo slovenščine.
- Za imenoslovje Karavank. Slovenec LVII, št. 152. — Jutro X, št. 158.
- Vatovec F.**, Blaznik P.: Kolonizacija Selške doline. Čas XXIII, 460—465.
- Kolonizacija laškega okraja v luči krajevnih in ledinskih imen. ČZN XXIV, 49—70.
Poselitev laškega okraja se izraža v naselbinskih in poljskih imenih, katere je avtor obdelal po Lessiakovi metodi ter razvrstil v imena z ozirom na relief, na položaj in obliko, po gozdovih, travnikih in rastlinah, po vodi in močvirjih, po prirodnih lastnostih in po imenih, ki očitujejo dinamiko naselitve in industrijsko-prometni razvoj novejšje dobe.
- Veble A.**, Agrarni problemi v Jugoslaviji. Čas XXIII, 319—326.
Referat o M. Ivšičevi knjigi »Les problèmes agraires en Yougoslavie«, izišli v Parizu 1926, ki prikazuje zemljepisne in zgodovinske podlage položaja našega kmeta, zakon z dne 25. februarja 1919 ter aktivne in pasivne postavke v bilanci agrarne reforme.
- Veider I.**, Novoodkrite freske Jerneja iz Loke iz let 1534—1540 pri svetem Filipu in Jakobu v hribih. Slovenec LVII, št. 196.
- Vengar S.**, Kroparski žeblijar. ŽiS VI, št. 22.
- (Vinotoč.) Buschenschank. DZ LIV, št. 78.

- Volavšek D.**, Ljudska umetnost in grafika. Slovenski tisk I, 7.
— Opojne pijače in omamna sredstva pri raznih narodih. VP 1929, 91—94.
- Volbenk, Sv.**, in žegnanje v prejšnjih časih. D XII, št. 31.
- Vrhovnik I.**, Gostilne v župniščih. GMS X, A, 39—44.
— Iz dnevnika Blaža Blaznika. GMS X, A, 48—58.
- Vurnik S.**, Naš narodopisni muzej v Ljubljani. IS V, št. 48.
— Slovenska kmečka hiša. Naše selo. Ured. dr. Mil. Stojadinović. Beograd 1929. 94—102.
Z mnogimi slikami in tločrti je podan alpski in sredozemski kaminski tip ter vzhodnoslovenski in sredneslovenski tipi kmetijskih hiš, kmetij in selišč.
— Slovenske panjske končnice. E III, 157—178.
Splošna beseda o slovenskem ljudskem slikarstvu, čebeljakih in panjskih končnicah uvede v časovno in lokalno omejitvev poslikovanja končnic. Najstarejša končnica je iz 1758. Svetu jih je odkril Šmid W. 1903, največ jih je zbral Mantuani J. 1911, nato pa Haberlandt M. in Čebelarso društvo v Ljubljani. Glede mere in materijala enotne panjice so slikali s temperasto barvo, često domačega izdelka večinoma v to svrhu izurjeni vaški umetniki na Gorenškem. Slike kažejo religiozne motive in motive iz kmetijskega življenja (erotika, poklici, zgodovina, običaji, hudič in dogodki iz vsakdanjosti) ter dokazujejo duševno sorodnost Slovencev z nemškimi in holandskim severom.
- Wutte M.**, Zur Geschichte des Kärntner Herzogsstuhls. Car I, 119, 33—55.
V prvi polovici je prikazan pomen vojvodskega stola kot simbola državno-pravne samostojnosti Koroške v okviru nemške države, v drugi pa obnovev vojvodskega stola 1834.
- (Zadružništvo.)** Iz slovenskega zadružništva. IS V, št. 35.
- Zakrajšek K.**, Izseljencem na pot. Nekaj poučnih besedi našim izseljencem pri odhodu iz domovine. Ljubljana 1929. 8°. 32 str. (Izseljeniška knjižnica št. 1.)
— Radio predavanje o izseljevanju. AS XXXVIII, št. 238—242.
- Zalar J.**, Petintridesetletnica KSKJ. AMK 1929, 74—76.
- Zavertnik R.**, Največja slovenska organizacija v Ameriki. SN LXII, št. 117.
- Zbrizaj,** Razvoj in zazidavanje Ljubljane. SN LXII, št. 263.
- Zevnik A.**, Iz Jurčičevega kraljestva. Jutro X, št. 189.
- Zgodovina** župnij in cerkva v rožeški dekaniji. Nedelja IV, št. 3—12.
- Zorman I.**, Petje in narodnost v Clevelandu. AMK 1929, 48—52.
- Zwitter F.**, Starejša kranjska mesta in meščanstvo. Ljubljana 1929. 8°. 77 str.
Na temelju današnjih nazorov o postanku in razvoju nemškega srednjeveškega meščanstva je podan sistematično zbrani material, ki ga nudijo viri. Registrirani so pravni čini, nanašajoči se na postanek mest in na gospodarske razmere, ki ustvarijo meščanstvo kot razred v družbi; naslikana je samostojnost mest v upravi in sodstvu v toku razvoja ter osebno stališče meščana v družbi. Gospodarsko stanje prikazuje razmerje med trgovsko-obrtnim mestom in agrarno okolico, organizacija mestne obrti in trgovine ter trgovina z Italijo in Hrvatsko v zvezi s skladiščnim pravom. 11 mestnopravnih listinskih prilog iz časa 1307 do 1602 zaključuje disertacijo.
- Zidje** v Prekmurju in Medmurju. V III, št. 183.
- Županić N.**, Absolon K.: News finds in fossil human skeletons in Moravia. — Matiegka J.: The skull of the fossil man Brno III. and the cast of its interior. E III, 213—214.

- Antropološki karakter J. Cvijića. E III, 153—156.
 Ultrabrahikefalen (91.48), majhen (165 cm), sveile primitivnoslovanske kompleksije.
 - Bunak V. V.: *Crania armenica*. E III, 216—217.
 - Field H.: *Early man in North Arabia*. E III, 218.
 - Lebzelter V.: *Zur Rassengeschichte der Jugoslaven*. E III, 214—215.
 - Pavičević M. M.: *Crnogorci u pričama i anegdotama*. E III, 217—218.
 - Popović D. J.: *O Cincarima*. E III, 219—220.
 - Radosavljevich P. R.: *The spirit of Tolstoj's experimental school*. E III, 218.
 - Stocky A.: *Čechy v době bronzové*. E III, 213.
 - Škerlj B.: *Nekatera socijalna spoznanja iz rodovnikov Praškega pedološkega zavoda*. E III, 218—219.
- Žužek F.**, *Slovenski delavci v tujini*. Slovenec LVII, št. 154.
- *Vprašanje zaposlitve slovenskih delavcev na Francoskem in Holandskem*. DI XVI, št. 17, 18.

Slovstvo.

Erjavce Fran, *Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem*. V Ljubljani 1928. Izd. in založila Prosvetna zveza, Leks. obl. str. 336. C. broš. izv. Din 50, vez. Din 70.

Sodeč dobesedno po naslovu, bi čitatelj v knjigi pričakoval zgodovino religioznejga in cerkvenega gibanja na Slovenskem, a vsebina knjige nudi vse drugačno snov; o znotranjem religioznem in izrazito cerkvenem življenju je v knjigi malokaj najti. Niti razvoja bogoslovne znanstvene literature se pisec ni dotaknil, zato ni niti omenjen »Voditelj«, prvi slovenski izrazito bogoslovni znanstveni list, ki je začel izhajati v Mariboru 1898 ter prenehal med vojno 1916.

Knjiga nam torej podaja razvoj političnega, prosvetnega in nekoliko gospodarskega delovanja, ki ga je razvijala najprej katoliško-konservativna, potem krščansko socijalna in končno slovenska ljudska stranka v opreki z liberalno ali narodno-napredno stranko. Vsebina je razdeljena v 4 odstavke: I. Prvi početki katoliškega gibanja v Sloveniji; pregled avstrijske in slovenske politike od 1848—1879 ter društvenega življenja 1860—1879. II. Oblikovanje slov. katol. gibanja; zopet pregled avstrijske in slovenske politike 1879—1893, katol. gibanja od 1879—1892, namreč od ustanovitve »Katoliške Bukvarne« do I. slov. katol. shoda, nadalje političnega razvoja v obmejnih slov. deželah in končno prosvetnega dela v Taaffejevi dobi. III. Razmah katoliškega gibanja od 1893—1906 z enakimi pregledi. IV. Zmaga katoliškega gibanja 1907 do prevrata s prej omenjenimi pododdelki. Končno je v »Dodatku« podan pregled delovanja ljubljanske Prosvetne zveze po osvobojenju.

Knjiga je pisana iz stališča stranke, katere zgodovino podaja, in je naravno, da bodo pristaši drugih strank napram posameznim točkam zavzeli svoje stališče, vendar knjiga podaja mnogo snovi za našo politično in kulturno zgodovino od 1848 naprej ter v marsičem spopolnjuje znano Lončarjevo delo. Pozna se pa knjigi neka feljtonistična obširnost in večkratno ponavljanje. Sedaj ko gledamo nazaj na naše strankarske boje v historični perspektivi, osobito ko je 6. januar 1929 z enim zamahom zaključil to bojovito periodo, si lahko ustvarimo svojo sodbo o tem vrvenju. Bili so se strastni boji, katerih oblika in ton ne delata časti naši višji in srčni civilizaciji, najmanj onim, ki so si naprednost zapisali na svoj prapor.